

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUĞUN GELİŞİMİ

ANKARA, 2009

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun psikososyal ihtiyaçlarını karşılayabileceksiniz.

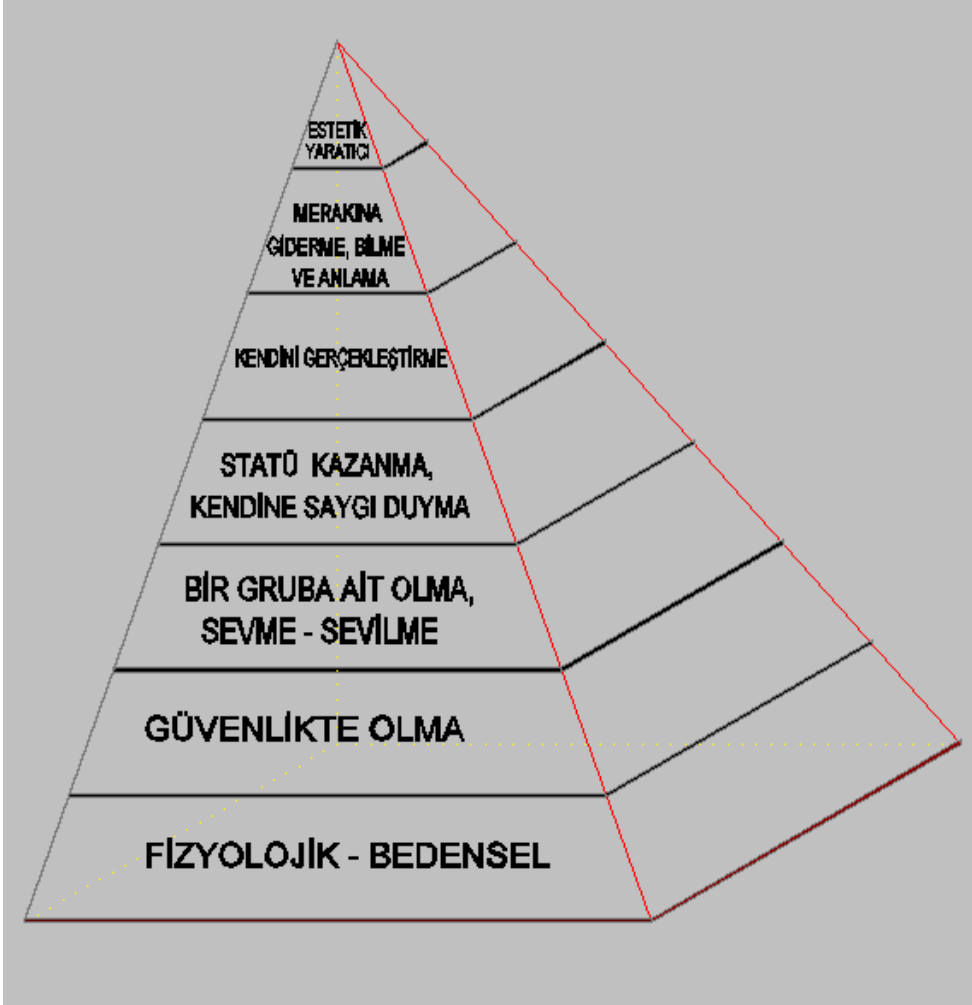
ARAŞTIRMA

- Çocuklarda sevme sevilme ihtiyacı ile ilgili olarak kaynak taraması yapınız.
- Çocukların güven içinde olmasıyla ilgili bir yazı hazırlayınız.
- Uyarılma ve etkinlik içinde olmayla ilgili olarak internet ve kaynak araştırması yapınız.
- Yakınlık ve temas, başarı ve takdir edilme hakkında bilgi toplayınız.
- Çocuklar için oyun ve oyununun önemi hakkında araştırma yapınız.

3. PSİKOSOSYAL İHTİYAÇLAR

Resim 3.1: Çocukların kendilerine güvenebilmeleri için anne babasız hareket edebilecekleri güvenli, geniş alanlara ihtiyaçları vardır.

Şekil 3.1: Maslow'un Gereksinimler Hiyerarşisi

Abraham H. Maslow, insan ihtiyaçlarını beş temel kategoride incelemiş, ihtiyaçları hiyerarşik olarak ele almış ve insanın en alttaki ihtiyaçların karşılanmasının ardından, bir üstteki ihtiyaçlar kategorisine doğru yöneldiğini söylemiştir. Bu kategoriler en alttan başlayarak şu şekilde açıklanmıştır.

- **Fizyolojik ihtiyaçlar:** Yemek, içmek, uyumak, solumak gibi temel içgüdüsel ihtiyaçlardır.
- **Güvenlik ihtiyaçları:** İnsanlar can ve mal varlıklarının korunmasına ihtiyaç duyarlar.
- **Sevgi ve ait olma ihtiyacı:** Sevme, sevilme, bir gruba ait olma, yardım severlik, şefkat türündeki ihtiyaçlardır.

- **Saygı ihtiyacı:** İnsanlar sevme sevilme dışında kendilerine saygı duyulmasını da isterler. Tanınma, sosyal statü sahibi olma, başarı elde etme, takdir edilme gibi ihtiyaçlardır.
- **Kendini gerçekleştirme ihtiyacı:** Alt kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılamış olan birey son aşamada ideallerini ve yeteneklerini gerçekleştirme ihtiyacı duyar.

Maslow' un bu ihtiyaç sıralamasının okul eğitiminde önemli yeri ve sonuçları vardır.

- Okula aç, hasta yorgun ve huzursuz gelen öğrencileri öğrenmeye yöneltmek kolay değildir.
- Sınıfın korku ve kaygı veren bir havası varsa öğrenci kendini okulda rahat ve güven içinde hissetmez. Bu nedenle öğretimden beklenen sonucu almak güçleşir.
- Çocukların özellikle ortaokul çağında akran grupları oluşturması ve o gruplara katılma isteği diğer ihtiyaçlarını karşılamaktan daha çok önem taşır.
- Öğretmen, anne ve babaların istek ve beklentilerindeki tutarsızlıklar da güvensizlik duygularının doğmasına ve yerleşmesine neden olur.
- Öğrenciler başkaları önünde yeterli ve başarılı olma, başkaları tarafından tanınma, prestij sahibi olma gibi ihtiyaçları karşılamak için büyük gayret gösterirler.

3.1. Sevme ve Sevilme İhtiyacı

Sevgi; insanları bir arada tutan en önemli etken, karşılıklı yararlanma ve dayanışma gereksinimidir. Ancak sevginin karışmadığı insan ilişkileri, çıkar ilişkileri olmaktan öteye gidemez. Sevgi, insan topluluğunun bulunduğu her yerde vardır. Sevgi, ailenin olduğu gibi toplumsal yaşamın da kaynaştırıcı gücü ve mayasıdır. Sevgiyi en geniş anlamda, “insanları birbirine yaklaştıran olumlu ve iyi duyguların tümü” olarak tanımlamak yanlış olmaz. Ana baba sevgisi, çocuk sevgisi, kardeş, arkadaş, eş sevgisi, yurt ve insanlık sevgisi evrensel olan tek bir duygunun değişik görüntüleridir. Sevecenlik, ilgi, anlayış, hoşgörü, acıma, bağlılık ve beğenme de bu duygunun ürünleridir.

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren sevmek ve sevilme ihtiyacındadır ve başta anne baba olmak üzere büyüdükçe sevmek alanlarını ve sevilme ihtiyacını geliştirirler. Başlangıçta sadece anne babası tarafından sevilme isteyen çocuk zamanla arkadaşları, öğretmenleri, komşuları tarafından sevilme ister. Çocuk ilk zamanlar doğal bir içgüdüyle sevmeyi bilirken, büyüdükçe anne ve babasından sevgiyi öğrenir.

Resim 3.2: Sevgi; insanları birbirine yaklaştıran olumlu ve iyi duyguların tümüdür.

Hatalı çocuk yetiştirme tutumlarının sonucunda, çocuğun sevme anlayışı, gerçeğinden sapar: “Yemeğini yersen seni çok severim, okulda uslu çocuk olursan öğretmenin seni çok sever”. Bu sevgi koşullu sevgidir. Çocuk koşullu sevgiyi anne babasından öğrenir. Çocuğu gereksindiği sevgiyle tehdit etmek, anne ve babanın çocuklarının hayatları için yaptıkları en büyük hatadır.

Koşullu sevgiyi öğrenen çocuk, sevme eyleminin böyle olduğunu zannederek, zamanla anne babasını ve çevresindeki insanları birtakım şartlarla sever: “ Bana istediğim oyuncuğı alırsanız sizi severim ve hiç yaramazlık yapmam “. Böylece, koşullu sevgi çocuğun gençliğine ve yetişkinliğine kadar uzanır ve onu bırakmaz.

Çocuk ergenlik çağında ve yetişkinliğinde de çevresindeki insanlara koşullu sevgiyle davranır. Hatta evlendiğinde eşine de... Kaçınılmaz son gerçekleşir. Koşullu sevgiyle büyüyen bir insan anne veya baba olduğunda, çocuklarına da ister istemez koşullu sevgiyi öğretir. Böyle kişiler, iletişim kurmak istedikleri ve sevmek istedikleri insanlara koşullar öne sürerler: “ Eğer benim istediklerimi yaparsan, eğer benim istediğim gibi davranırsan “ gibi... Ancak bir insanın ne fiziksel gücü, ne de ruhsal gücü bu “ eğerleri “ yerine getirmeye uygun değildir. Özellikle duygusal ilişkilerde koşullu sevgiyle davranan insanlar, karşılarındakilerin kendilerine değer vermediklerini sevmediklerini zannedip ilişkilerini yıpratırlar.

Birlikte olduğumuz insanlardan, bazı şeyler istemek tabii ki doğaldır. Ancak bu ilişkiyi koşullara bağlamak yapılacak en büyük hatadır. Bu yüzden, anne ve babaların çocuklarına bu tür yönergeler vermemeleri, çocuğun sevme ve sevmek ihtiyacının giderilmesi açısından çok önemlidir. Bazı anne babalar sevginin çocuğu şımartacağı inancına sahiptirler. Bu ailelerde çocuğa yeterince sevgi gösterilmez. Çocuk kucaklanmaz, çocuğa “Seni seviyorum.” denmez.

Çocukla anne veya baba arasında bir sevgi seti çekilir. Kimse kimseye o sınırların dışında yaklaşmaz. Oysa çocuğun anne babasının sevgisini duyma ve hissetme ihtiyacı çok fazladır. Bazı ailelerde ise çocuğa karşı aşırı sevgi gösterisi vardır.

Çocuğun her yaptığı davranış abartılır ve gereksiz yere ödüllendirilir. Oysa sevginin azı kadar fazlası da çocuğun ruhsal dengesini bozar. Sevme ve sevilme ihtiyacı çocuğun ve insanın temel psikolojik ihtiyaçlarıdır ve bu ihtiyaç dengeli olarak sağlanmalıdır. Kucağa alınan ve öpülen bebeklerin duygusal hayatının, uzun süre fiziksel temastan yoksun büyüyenlere kıyasla daha sağlıklı geliştiği anlaşılmıştır.

Ohio Devlet Üniversitesinde tavşanlar üzerinde yapılan bir araştırmada, yüksek oranda yağlı besinlerle beslenmenin damar sertliğine tesirleri araştırılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları şu düşündürücü gerçeği ortaya çıkarmıştır: Aynı tür ve aynı besinlerle beslendikleri halde sevilip okşanan tavşanlarda diğerlerine oranla daha az yağ bulunduğu tespit edilmiştir. Gerçekten de sevgide bedenimizin kimyasını değiştirecek kadar sihirli bir güç vardır. Bu konuda Helen Colton'un tespitleri son derece önemlidir. Bir insana dokunulduğunda, onun kanındaki hemoglobin, kandaki oksijeni kalp ve beyin başta olmak üzere bedeninin tüm organlarına taşıyan maddedir. Kandaki hemoglobin oranının artışı tüm bedeni güçlendirir. Hastalıkların bedene girişini önler ve hastalıkların iyileşmesini hızlandırır. Yapılan araştırmalar fiziksel hastalıkların % 87' sinin yeterince sevgi görememek ve sevgiyi doya doya yaşamamaktan kaynaklandığını göstermektedir. Sevginin açığa vuruluş biçimi çok değişiklik gösterir. Sevgi gösterisi bakımından ana baba tutumlarını iki aşırı uçta inceleyebiliriz.

➤ **Aşırı Sevgi Gösterisi**

Sevgilerini çok aşırı ve abartılmış biçimde açığa vuran ana babalara çevremizde rastlayabiliriz. Doğumun ilk gününden başlayarak, çoğuna aşırı bir düşkünlük gösterir. Bebek yeteri kadar besleniyor mu? Gereken bakımı verebiliyor muyum diye sürekli kaygılanır. İlk aylarda göze çarpmayan ve olağan sayılan bu düşkünlük, çocuk büyüdükçe belirginleşir. Anne çocuğun hapsirmesine dayanamaz, aksırsa hapsırsa hekime koşar. Dişleri çıktıktan sonra bile ezmelerle süzmelerle beslemeyi bırakmaz. Çocuk beş altı yaşına gelmiş daha kendi başına yemek yemenin tadını tatmamış, eline kaşık almamıştır. Oyun çağına gelen bir çocuk, düşer diye oyuna bırakılmaz, ya da anne başında bekler. Çocuk okul çağına gelir, her çocuğun kendi gittiği okula o elinden tutularak götürülür. Çocuğa yardım gerekçesiyle her işine karışılır. Bu annelerin yanlıgısı çocuğu sevmekle sevgiye boğmak arasındaki ayrımı yapamayışlarından gelir.

➤ **Sevgi Yetersizliği**

Sevgi gösterisi bakımından karşı uçta yer alan ana baba, verici olmayan ana babadır. Çocuğun ruhsal gereksinimleri çok yetersiz olarak karşılanır. Çocuğa yaklaşım sıcaklıktan yoksundur. Anne ya da baba çocuğu benimsememiş gibidirler. Çocuk, hakkı olan kollanma ve korumadan yoksun kalmıştır. Çocuk bakımı anneye ağır bir yük gibi gelir. Çocuğun kendisini eve bağladığından, gezmesine, çalışmasına engel olduğundan yakınıdır. Yanına sokulmasını istemez. Gerçekten itici bir anne bu tutumunu haklı göstermek istercesine; çocuk dediğin ana babadan korkmalı, çekinmeli, çocukları şımartmaya gelmez, ben onların hiçbir şeylerini eksik etmem ama yüz göz olmam gibi mantık yürütür. Tutumunu başkalarından olduğu gibi kendinden bile gizlemeye çalışır. Çünkü ana baba için en güç şey çocuğunu sevmediğini kendi kendine ve başkasına itiraf etmektir.

3.2. Güven İçinde Olma

Erick Erikson'a göre güven duygusunun kurulmasında bebeklerin doğumlarından bir yaşına kadar olan süre önemlidir. Bebek tüm ihtiyaçlarını tutarlı bir şekilde karşılayana bağlanır ve bu onda güven duygusunu geliştirir. Kendine bakan kişiye güvenen bebekler, ilk yaşlarında yaşadıkları kısa ayrılıklardan etkilenmeyebilirler.

Diğer bir yaklaşım John Bowlby' in yaptığı araştırmaların sonucunda gelişmiştir. Bağlanma teorisi, bağlanmanın ilk iki sene içinde dört genel evrede geliştiğini açıklar:

- **Doğumdan sonraki ilk altı hafta:** Bebekler kendilerine bakan kişiyle yakın temas içerisindeyler. Bebeklerin yemek ve bakım gibi temel ihtiyaçlarını bu kişiler karşılarlar. Bebekler tanımadıkları bir kişi ile kaldıklarında üzüntü duymazlar, bu kişiyi kendilerine bakan kişiden ayırt etmezler.
- **6 hafta, 8 ay:** Bebekler tanıdıklarına ve yabancılara farklı davranmaya başlarlar ve 6, 7 aylıkken tanımadıkları nesne ve insanlar ile karşılaştıklarında tedbir alırlar. Örneğin bu durumlarda annelerine yakınlaşmaya çalışırlar.
- **6-8 ay, 18-24 ay:** Çocuklar anneleri ve kendilerine bakan kişiler odadan çıktığında “ayrılık korkusu” duyarlar. Bu korku, çocuk ve bağlandığı kişi ile arasındaki fiziksel ve duygusal ilişkiyi düzenler. Çocuk ve ona bakan kişi arasındaki uzaklık arttığında içlerinden biri (anne veya çocuk) mesafeyi azaltmaya yönelir. Bağlanma çocuğa “güven” duygusunu yaşattığı için annesi onun için güvenilir bir üstüdür. Çevreyi keşfetmek için bağlanma kurduğu kişiden zaman zaman uzaklaşır. Ancak bu süreçte teması bazen yenilemek ister ve güvenilir bir üs olan o kişiye geri döner.
- **18- 24 ay ve sonrası:** Çocuk hareketlendiğinde ve annesinden uzak uzun süreler geçirmeye başladığında, bağlanma ilişkisini sağlamak ikisinin görevidir. Ya anne ya da çocuk teması yenilemek için harekete geçer.

3.3. Serbest Hareket Etme

Çocuklar kendilerine güvenebilmeleri, kişilik sahibi olabilmeleri için yalnız başlarına, anne babasız hareket edebilecekleri güvenli alanlara gereksinim bulunmaktadır. Ana babaya düşen görev, çocuklarına bu serbest alanda yol göstermek ancak bu serbestliğin sınırlarını da açık olarak belirlemektir.

Bu nedenle çocukların belirli konularda yaşlarına uygun olarak ve kendi başlarına serbest hareket edebilmeleri, onların kendi davranışlarını kontrol edebilmeleri için çok önemlidir. Çocuk kendi başına bir karar verdiğinde, bu kararın kendi yaşamı üzerindeki etkileri konusunda bir sorumluluk alacak ve belli oranda bir riske girecektir. Bu risk ona ağır gelse bile sonuçta kendisine bazı deneyimler kazandıracaktır. Kendi verdiği kararlar sonucu çocuğun olumlu şeyler elde etmesi ona verdiği kararın doğru olduğunu öğretecek; olumsuz şeyler yaşaması ise bu deneyimin ona daha sonraki denemeler için katkıda bulunmasını sağlayacaktır. Bu deneyimlerin çocukta güven ve sorumluluk duygusunun gelişmesinde önemli adımlar olduğu düşünülmektedir.

Bağımsızlık ve kişisel sorumluluk ancak uzun zaman süreci içinde yavaş yavaş ve alıştırmalarla verilebilir. Hangi yaşta olursa olsun herkesin belirli sınırlara gereksinimi vardır. Hem toplumsal yaşantıda uyumlu olabilmek hem de kişisel huzuru ve dengeyi sağlayabilmek için kişinin belirli sınırlarının olmasına gerek vardır. Bu sınırlar kişisel bütünlüğü koruyabilmek ve başkalarıyla iletişimde açık ve net olabilmek de gereklidir. Bu sınırlar aynı zamanda, kişinin kendini hangi alanlarda ve nereye kadar geliştirebileceğinin de bir ölçüsü gibi düşünülebilir. Çocukların sınırları önce anne baba olmak üzere çevre ve toplum tarafından belirlenmektedir. Aile, okul, meslek eğitimi, maddi durumu, ev durumu gibi değişen etkenler yanı sıra ailelerin çocuk yetiştirme biçimleri, tüm alanlarıyla eğitim öğretim, toplumdaki sosyal ve kültürel değer yargıları da bu sınırların belirlenmesinde çok önem taşıyan değişkenlerdir. Çocukların sınırlarının nasıl ve ne oranda olması gerektiği aileler tarafından belirlenirken, kuşkusuz çocuğun kendinden getirdiği yaratılış özellikleri de bunda etkili olmaktadır. Daha bebeklikten başlayan bu sınırlar, çocuğun gereksinimleri ve ailenin tutumuna göre, her yaş için farklı düzey ve biçimde olmak üzere yeniden ayarlanmalıdır.

Çocuk ve gencin sınırları; esnek ama gevşek değil, belirli ama katı değil, tutarlı ama değişmez değil, yaptırımı olan ama zorlayıcı olmayan niteliklerde olmalıdır.

Kuşkusuz bu sınırların belirlenmesine, çocuk ve gencin gereksinimleri, beklentileri, dilekleri de önemsenmeli, gelişen topluma göre güncel değerler göz önüne alınmalı, çocuk ve gencin de bu oluşumda payının olmasına dikkat edilmelidir. Çocuğun belirlenen sınırların çok geniş ve gevşek olması, bir anlamda sınır olmaması anlamına gelmektedir. Bu durumda çocuk ve genç gerçek yaşamda neyi, ne zaman, nerede, nasıl yapacağını öğrenmemekte, davranışlarını ayarlama ve kontrol edebilmeyi becerememekte, gerçek yaşamdaki ilişkilerini ayarlayamamakta, kendi sınırlarının nerede bittiği ve başkalarının özgürlüğünün nerede başladığını kestirememekte, sosyal uyum ve iletişimde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun tersine, çocuğa gereksiz engellemeler ve yasaklardan oluşan bir sınır belirlenmesi, “çocuğun kişiliğinin aşırı sınırlanması” demektir. Bu durum çocuk ve gencin yaşam becerilerinin gelişmesinde engelleyici rol oynamakta güvensizlik, karamsarlık ve kuşku duyguları ve bunların neden olduğu yeni sosyal sonuçlara yol açmaktadır.

Sınır ve sorumlulukların kesin olarak belirlenmediği, anne baba arasında belirgin tutum farklılıkları olduğu, aynı konuda farklı zamanlarda farklı sınırların söz konusu olduğu durumlar, “belirsiz, tutarsız ve güvenilmez” olarak değerlendirilmektedir. Böyle bir durum da çocuk ve gencin, kendi davranışlarını ayarlama, karar verme ve sorumluluk almada sorun yaşamasına neden olacaktır.

3.4. Ait olma

Kabul görme ihtiyacı psikolojik gereksinimlerin en önemlilerindedir. Saygı görme ihtiyacı ile iç içe olan bu ihtiyacın doyurulması çocuğun kendini iyi ve mutlu hissetmesine neden olur. Kabul görme ihtiyacının eksikliği, psikolojik bozukluğu olan çocuklarda daha açık biçimde görülür. Yapılan araştırmalar, aileleri tarafından duyguları ve düşünceleri kabul görmeyen çocuk ve gençlerde asilik, karşı çıkma, direnç saldırganlık, aileden uzaklaşma gibi uyumsuz davranışların gözlendiğini göstermektedir.

Çocuklar kendi ailesinden başlamak üzere arkadaşları, okul arkadaşları, spor grupları, komşuları veya toplum gibi diğer insan gruplarını kapsayacak şekilde başkaları tarafından kabul görmeye ve sevmeye ihtiyaç duyar. Bu kabul görme grup kimliği olmadan kendini reddedilmiş, yalnız ve bir evi, ailesi veya grubu olmayan başıboş biri gibi hissedebilir.

3.5. Uyarılma ve Etkinlik İçinde Olma

Murray ve Maslow'un açıklamalarına göre insanların ihtiyaçlarının tamamen ve mükemmel bir şekilde karşılandığı durumlar pek azdır. Bu nedenle insanlığın daha iyiye ve mükemmelle doğru gelişmesi mümkün olmaktadır. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak veya ihtiyaçlarının eksikliğinin ortaya çıkardığı gerilimlerden kurtulmak için bunları gidermede etkili olacak hareketlere geçerler.

Uyarılma ve etkinlik içinde olmayı Maslow' un hiyerarşisine dayanarak şu şekilde açıklayabiliriz: Genel uyarılmışlık hali, organizmanın verimli bir öğrenme sağlayabilmesi için hazır ve tetikte bulunmasıdır. "Canım ders çalışmak istemiyor" diyen öğrenciler aslında yeterli uyarılmışlık seviyesine ulaşamamışlardır. Kantinde ya da yatakta ders çalışmak, bireyin genel uyarılmışlık haline girmesini, dolayısıyla öğrenmesini güçleştirmektedir. Düşük uyarılma seviyesi öğrenme için uygun değildir. Uyarılma belli bir noktaya geldiğinde öğrenme için ideal olan, en iyi düzeye ulaşmaktadır. En iyi düzeyi aşan aşırı uyarılma hali, öğrenme üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Etkinlik içinde aynı şeyi söyleyebiliriz.

Bir insanın etkinlik içinde bulunabilmesi için, önce o harekete güdülenmeye ihtiyacı vardır.

- **Güdü (motivasyon):** Güdü, davranışa enerji ve yön veren güçtür. Bu güç organizmayı etkileyerek bir amaç için harekete geçmeye sevk eder. Güdü istekleri, arzuları, ihtiyaçları, dürtüleri ve ilgileri kapsayan genel bir kavramdır. Açlık, susuzluk, cinsellik gibi fizyolojik kökenli güdülere **dürtü**; bilme ve başarıma isteği gibi insani dürtülere ise **ihtiyaç** denir.

Motivasyon şu tanımları içerir:

- Bir ihtiyacı gidermek için gerekli davranışları başlatan kuvvettir.
- Kişilerin belli bir amacı gerçekleştirmek için kendi arzu ve istekleri ile davranışlarıdır.
- Bireyleri onların özel bir tavırla hareket etmelerine, davranışlarına teşvik eden; kendilerinden veya çevrelerinden kaynaklanan çeşitli güdü ve güdüler topluluğudur.
- Bir hareketin yönü, şiddeti ve devamlılığı üzerine çabuk ve derhal yapılan etkidir.
- Davranışın nasıl başladığı, sürdürüldüğü, yönlendirildiği, durdurulduğu ve tüm bunlar sürerken organizmada mevcut olan öznel reaksiyonlardır.
- Bir şey yapma isteğidir ve yapılan fiilin bireyin ihtiyaçlarını tatmin etme yeteneği sürdükçe bireyde bulunur.
- Güdülerin etkisiyle eyleme geçme ve gerçekleştirme sürecidir.

Güdü; organizmanın hareketini başlatan, yönlendiren ve sürdüren güç, durumdur. Güdüler bir kez ortaya çıkıp doyuruldukları zaman tamamen ortadan kalkmaz. Bir süre sonra yeniden ortaya çıkar. Buna güdülerin döngüsel olma özelliği denir. Bunu şu şekilde gösterebiliriz.

Gereksinme → **Uyarılma** → **Davranış** → **Doyum**

Motivasyonun özellikleri:

- Motivasyon kişisel ihtiyaçlar, istekler ve dürtülerden kaynaklanır ve kişiye bir davranışta bulunma isteği verir.
- Motivasyon bir amaca ve ödüle yöneliktir.
- Bazen istenilen bu sonuç, istenmeyen bu şeyden kaçıştır.
- Amaçlar davranışı kontrol etmez, sadece kişiyi etkiler ve kişiyi ihtiyacını tatmin etmek için uyarır.
- Motive olduğumuz zaman yaptığımız şey, bizim motive olmadığımız zaman yapmadığımız şeydir.
- Bir ihtiyaç tatmin edildiğinde diğeri ortaya çıkar.
- Tatmin edilmiş bir ihtiyaç artık bir motivasyon aracı değildir.
- Davranışın değişmesine yol açan üç duygu vardır: Korku, görev, sevgi... Korkudan dolayı motive olduğumuzda bunu mecburiyetten yaparız. Sevgiden dolayı motive olduğumuzda ise bunu istediğimiz için yaparız.

3.6. Yakınlık ve Temas

Bebekler etraftaki seslere, açlığa ve huzursuzluğa tepkileri, ısı değişmelerine ve dokunmaya duyarlılıkları, uyku gereksinimleri, ağlamaları, yatıştırılmaları ve bakım veren kişiyle etkileşimleri açısından çok önemli farklılıklar gösterirler. Anne babanın görevi bebeğin tüm bu davranışlarının ne olduğunu anlamaya çalışmaktır. Doğumdan sonraki ilk birkaç hafta içinde bebekler mizaçları açısından farklılıklar gösterirler.

Bir araştırmacı beş tip bebek ayırt etmektedir:

➤ **Kucaklanamayan Bebekler**

Çoğu bebek yetişkinlerle yakın ve sıcak temastan hoşlanırlar. Oysa kucaklanmayı sevmeyen bebekler, fiziksel olarak sınırlanmaya ve kollar arasında sıkışmaya tahammül edemezler. Hareketlidirler ve genellikle ayaklarını özgürce hareket ettirmekten hoşlanırlar. Kucaklanmaktan daha çok göz teması kurmayı tercih ederler. Kendi yerlerinde yatarlarken öpülmekten ve elleri ile ayaklarını oynatarak hareketler yaptırılmasından hoşlanırlar.

➤ **Mutsuz Bebekler**

Uyku, uyanıklık ve açlık gibi farklı durumların birinden diğerine geçmeleri çok zordur. Bebek aslında yorgun ve huysuzdur fakat uykuya dalacak kadar rahatlayamaz. Açlıktan dolayı ağlayıp sızlanır ancak yinede emmekten hoşlanmaz. Karnı tok ve uyanık olduğu zaman da çok sosyal değildir. Kucakta tutulmaktan ve kendisiyle konuşulmasından, karyolasına geri götürülmekten hoşlanmaz. Elleriyle oynamaya başlaması ve gülümsemesi geçtir.

Görünürde bir neden yokken bebeğin sürekli ağlaması kendinizi yetersiz hissetmenize yol açabilir. Sabırla ona daha yakın olmaya ve sevginizi göstermeye çalışırsanız onun daha mutlu olmasını sağlarsınız. Bebeğinizin mutsuz bir bebek olup olmadığına karar vermeden önce onu yeterli derecede sıcak tutup tutmadığınıza yeteri kadar beslenip beslenmediğine, yumuşak bir şeye sardığınızda rahat uyuyup uyumadığına dikkat edin.

➤ **Sinirli Bebekler**

Sinirli bebekler uyarıcılara karşı hemen tepki verir, ürker, huzursuzlaşır ve ağlarlar. Uyarıcı, hapşırma gibi kendi bedeninden ya da ses gibi dışardan gelen bir uyarıcı olabilir. Bu bebekleri alışsın diye korktukları durumlarla karşılaştırarak korkmamayı öğretemezsiniz. Sinir sistemleri aşırı hassas bebekler oldukları için bazen siz hiçbir şey yapmadığınızı düşündüğünüzde bile ağlayabilirler. Bu nedenle bebeğe katlanabileceği düzeyde uyarıcı sunulmalıdır. Bebeğin sinir sistemi olgunlaştıkça zaten daha fazla uyarılmayı karşılayabilecek hale gelecektir. Bu tür bebeklere bakarken telaşlı olmamak gerekir. Bebeğin altını açarken, bebeği taşıırken ve kaldırırken acele edilmemeli ve bebeğin başı elle desteklenerek kendini güvende hissetmesi sağlanmalıdır. Bebeği dikkatlice sarar ve uyumaya bırakırsanız fiziksel uyarılmayı en aza indirmiş olursunuz.

➤ **Uykucu Bebekler**

Bu bebekler de dış dünyaya geçişi sürekli uyuyarak geciktirmeye çalışırlar. Bebek sorunsuzdur, bir talepte bulunmaz ancak beslemek için çoğunlukla uyandırmak gerekir. Etrafında olup bitenlerle ilgilenmez. Bebeğin tepkisizliği hayal kırıklığı yaratsa da genellikle bakımı kolay bebeklerdir. Bu bebeklerin yeterli beslenebilecek kadar uyanık kalmalarını sağlamak gerekir.

➤ **Uyanık Bebekler**

Zamanlarının büyük kısmını uyanık geçirdikleri ve sürekli etrafı gözledikleri için genellikle gelişimleri daha hızlıdır. Uyanık oldukları zaman ilgi bekledikleri için bakıcıyı zorlar ve daha fazla zamanını alırlar. Bu bebekleri taşıyabileceğiniz bir şeye yatırarak gittiğiniz odaya götürmek işi kolaylaştırabilir. Kucağınızda gezerken etrafı seyretmekten çok hoşlanırlar. Karyolasına bir şeyler asmak veya yere yatırıp etrafına bakabileceği şeyler koymak bu bebekleri bir süre için oyalar

3.7. Başarı ve Takdir Edilme

Kuşkusuz hepimiz yaşam yolumuzdaki aşamalarda başarıyı yakalamak isteriz. Başarılı olmak bizlere mutluluk verir. Başarılı olmanın bir adım gerisinde bekleyen duygu ise takdir edilmektir. Doğumumuzdan ölümümüze dek her yaşımızda, konu ne olursa olsun başarılı olmayı ve karşılığında da anlamlı bir “aferin “ i dört gözle bekleriz. Biz yetişkinler başarılarımızdan dolayı takdir edilme duygumuzu ve ihtiyacımızı belli bir sınıra kadar kontrol edebiliriz. Oysa çocuklarda durum böyle değildir. Çocuklar başarıları yeterince takdir edilmezse büyük duygusal güçlükler yaşarlar: ”Acaba değerli değil miyim?”, “Sevilmiyor muyum?” gibi.

Çocuğun dünyasında takdir edilmek çok önemlidir. Küçük yaşlardayken ödül olarak verilen kutlamalar, büyüyünce sözel takdirlere dönüşür. Yaptıklarından dolayı takdir edilmeyen ya da az ödüllendirilen çocuklarda bazı davranış bozuklukları görülür.

Toplumumuzda çocuğu takdir etme davranışı tartışılır boyuttadır. Kimi ailelerde, erkek çocuğu küfür ettiği için ağzına acı biber sürülürken, kimi ailelerde alkışlanıp çikolata verilir. Burada da karşımıza yine anne babanın bilinçsizce yaklaşımları çıkıyor. Çocuk gelişimi ve yetiştirilmesi gibi çok önemli bir konuda sadece içgüdüsel olarak davranmanın veya geleneksel davranışlarda bulunmanın bedelini, çocukların büyük bir kısmı mutsuz hayatlarıyla ödüyor.

3.8. Oyun ve Oyuncaklar

3.8.1. Oyun

Oyunun tanımı konusunda eski zamanlardan beri çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Tüm bu görüşlerin ortak yönü, büyük düşünür Montaigne’ nin belirttiği gibi, çocukların oyunu oyun değil, onların en ciddi uğraşdır” şeklinde özetlenebilir.

Resim 3.3: Oyun çocuğun en ciddi uğraşdır.

➤ **Çağdaş Bir Yaklaşımla Oyun**

Oyun; çocuğun kendi kendini ifade ettiği, yeteneklerini fark ettiği, yaratıcı potansiyelini kullanabildiği, dil, zihin, sosyal, duygusal ve motor becerilerini geliştirebileceği önemli bir fırsattır. Oyunlar önce bebeğin kendi bedensel duyularını araştırması ile başlamakta, daha sonra da yakın çevresiyle, daha büyük gruplar ve sosyal ortamlarda gelişerek devam etmektedir.

Bebek ve çocukların gelişim sırasında olgunlaşma ve sosyal boyutun erken gelişmesinde oyunun önemi belirgindir. Ayrıca içinde yaşanılan kültürün önemli etkilerinden olan araştırma duygusunun ve kurallara uymanın öğrenildiği ve geliştirildiği yer de oyunlardır.

Resim 3.4: Çocuk oyun yoluyla bedenini ve nesnelerin özelliklerini tanımaya çalışır.

Bebek, çocuk, ergen ya da yetişkin bir kişinin neden oyun oynadığı sorusunun birçok yanıtı vardır. Bunlardan birincisi; içten gelen enerjinin boşaltılması için oyun oynanmaktadır. İkincisi; türe özgü davranışların çok uzun bir süredir aktarılmasına ve sürdürülmesine yardım etmektedir. Bu görüşe örnek olarak kedi yavrusunun fare yakalamadan önce bir şeylerle oynaması ya da kız çocukların bebeklerle oynayarak annelik alıştırmayı yapmasını verebiliriz. Üçüncüsü ise gelecekteki becerilerin geliştirildiği bir an olarak görülebilir.

Piaget'e göre oyun bir uyumdur.

- **Oyunun bedensel değeri:** Çocuğun kas sistemini geliştiren aktif oyun, aynı zamanda çocukta biriken enerjinin boşalmasını sağlar. Bu enerjinin harcanmaması çocuğun nörotik, içe dönük ve alıngan bir yapıya sahip olmasına neden olabilir.
- **Oyunun iyi edicilik niteliği:** Çocuğu tanımada değerli bir araç olan oyun, onun günlük yaşamdan çevresinden aldığı uyaranların oluşturduğu gerilimden kurtulmasını sağlar.

- **Oyunun eğitimsel değeri:** Çocuk çeşitli biçim ve boyutlardaki oyun malzemesiyle oynaya oynaya renk, boyut ve objelerin anlamlarını kavrar. Oyun, çocuğun içinde bulunduğu yaşamı kavramasını, gerçeğe gerçek olmayana ayırabilmesini öğretir.
- **Oyunun toplumsal ve ahlaki değeri:** Arkadaşlarıyla oynamak, çocuğa iş birliğini ve toplu yaşam için gerekli kuralları öğretir. Oyun yoluyla sosyalleşen “ben” ve “başkası” kavramlarının bilincine varan çocuk, vermeyi ve almayı da oyun aracılığıyla öğrenir.
- **Çocuk sağlığına oyunun katkısı:** Oyun çocuğun fiziksel, zihinsel, dil ve sosyal kapasitesinin gelişmesine fırsat vererek toplum içindeki sosyal rolünün, özdeşiminin ve kendini diğer bireylerden ayıran özelliklerin farkına varmasını sağlar. Çocuk oyun sırasında kendisiyle ve çevresiyle ilgili bilgileri ifade etme olanağı bulur.

Oyun; çocuğa kurallara uymayı, sorumluluk almayı, iş birliğini ve diğer insanlara saygılı olmayı öğretir. Ayrıca girişimci olma, tehlikeyi göze alma, karar verme ve problem çözme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olan önemli bir unsurdur. Bunların yanı sıra oyun çocuğun kendisine güvenini geliştirme, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada, kendi kendine yeterli olabilme gibi nitelikler kazandırır.

Resim 3.5: Oyuncaklar göze hoş görünmelidir.

3.8.2. Oyuncaklar

Oyunun çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri ne kadar önemliyse aynı şekilde oyun materyalleri de çok önemlidir.

Oyuncaklar çocuğun seçme, değerlendirme duygusunu ve yaratıcılığını geliştirirken aynı zamanda kendi kendine karar verebilme ve belirli alanlarda beceriler kazanmasına da olanaklar hazırlamaktadır.

Bu durumda bizler oyuncakları, gelişim basamakları boyunca çocuğun hareketlerine düzen getiren zihinsel, bedensel ve psikososyal gelişimlerinde yardımcı olan hayal gücünü ve yaratıcı yeteneklerini geliştiren tüm oyun malzemeleridir şeklinde tanımlayabiliriz.

Çocuklar için büyük öneme sahip olan çeşitli boyutlar ve renklerdeki oyun malzemeleri, çocukların oynarken hem eğlenmesine, hem de renk, boyut, biçim, şekil gibi kavramları öğrenmelerine yardımcı olur. Çocuk, arkadaşlarıyla birlikte oynarken paylaşmayı, beklemeyi, iş birliği yapmayı da öğrenebilir. Buna ilaveten çocuklar ellerine geçen oyuncakları bozarak, kırarak, parçaları ayırıp birleştirerek hem meraklarını giderir tatmin olurlar hem de objelerin özelliklerini inceler ve keşfederler.

Okul öncesi dönemde çocukların oyuncaklara ve oyun materyallerine karşı olan bu ilgilerinin yanı sıra, artan bir yaratıcılık, yetiştikine benzeme ve taklit çabası da vardır. Bu noktada anne babaya düşen en büyük görev, alıcı ve öğrenmeye hazır olan çocuğa uygun oyuncakların sunumudur. Anne baba bu dönemde, çocuğun gelişim özelliklerine uygun, ihtiyaç duyduğu ortamı ve materyalleri sağlamaktan sorumludur. Bu dönemde anne babalar tarafından üzerinde önemle durulması gereken bir başka konu da çocukların gelişimlerine katkısı olmayan pahalı ve süslü oyuncakların yerine yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun, uyarıcı ve düşündürücü oyuncakların tercih edilmesidir. Yine bu dönemde yetişkinler çocuklarına gereğinden fazla oyuncak alarak, onların tüm gereksinimlerine cevap vereceklerine inanırlar. Önemli olan oyuncakların çokluğu değil nitelikli olmasıdır.

Resim 3.6: Oyuncaklar dayanıklı olmalıdır.

➤ **Oyuncak Seçimi**

- Seçilecek oyuncak çocuğun yaşına, gelişim düzeyine, becerisine ve yeteneklerine uygun olmalıdır.
- Oyuncak, çocukta merak uyandırmalı, çevresini tanımasına yardımcı olmalıdır.
- Oyuncaklar çok karmaşık olmayıp çocuğun tek başına kullanabileceği özellikte olmalıdır.
- Oyuncak satın alırken cinsiyet ayrımı yapılmalıdır.

- Oyuncaklar beceriyi artıracak özellikte olmalı, bu nedenle basitten karmaşığa doğru tercih edilmelidir.
- Oyuncaklar dayanıklı olmalıdır.
- Çok fazla oyuncak almak yerine, gerekli durumlarda eski oyuncakları tamamlayacak parçalar satın alınmalıdır.
- Oyuncağın çok yönlü olmasına dikkat edilmelidir. Bu amaçla kasları çalıştıran, girişimciliği, hayal gücünü artıran, problem çözmeyi ve yaratıcılığı yönlendiren oyuncaklar tercih edilmelidir.
- Çocuğun yaşına uygun olmayan oyuncaklar alınmamalıdır. Çok basit oyuncaklar çocuğun sıkılmasına, karmaşık oyuncaklar ise kendine güvenini yitirmesine neden olabilir.
- Çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermeyen, fazla gösterişli ve pahalı oyuncaklar alınmamalıdır. Bu tür oyuncaklar çocuğun yaratıcılığını kısıtlayabileceği gibi bozulduğunda da etkisini kaybeder.
- Çocuğun kendi kendine oynayabileceği oyun malzemelerinin yanı sıra yaşlılarıyla oynayabileceği oyuncaklarda sağlanmalıdır.

➤ **Oyuncakların Nitelikleri**

- Oyuncaklar sade, ayrıntıları az, iyi zımparalanmış, köşeleri yuvarlak ve küt olmalıdır. Dayanıklı sağlam olmalıdır.
- Çok yönlü kullanılacak nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun yaş, gelişim düzeyi ve boyuna uygun büyüklükte ve kullanışlı olmalıdır.
- Paylaşma duygusunu geliştirici olmalıdır.
- Bakım, tutum, onarımı kolay ve temizlenebilir nitelikte olmalıdır.
- Yapı ve işleyiş bakımından kolay anlaşılır nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun merak uyandıracak ve ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun kullanacağı her oyuncak kas kuvvetiyle orantılı olmalı ve çocuğa zarar verecek nitelikte olmaması gerekir.
- Oyuncakların büyüklükleri çocukları tatmin edecek ve kullanacağı büyüklükte olmalıdır. Göze hoş görünmeli yapısı ve biçimi zevkli olmalıdır.
- Sökülüp takılabilir cinsten olmalı ve çocuk öğrenmek ve araştırmak istediğinde oyuncağı kırmak yerine sökebilmelidir.
- Çocuğun sağlığına zarar vermeyecek boya ve verniklerle boyanmış olmalıdır.
- Çocuğun özgürce oynamasının yanı sıra çocukta, gözlem, deney, keşfetme isteği uyandırmalı, sosyal ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
- Çocuğun sözlü ifade, okuma yazma ve matematik öncesi kavramları geliştirici nitelikte olmalıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Psikososyal ihtiyaçlarla ilgili olarak bir faaliyet hazırlayınız

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ İnternet ve kaynak taraması yaparak psikososyal ihtiyaçlar hakkında bilgi ediniz	➤ Psikososyal ihtiyaçların neler olduğunu araştırınız.
➤ Sevme ve sevilme ihtiyacı ile ilgili olarak kaynak taraması yapınız.	➤ Sevme ve sevilme ihtiyacının önemini öğreniniz.
➤ Güven içinde olmak bir çocuğa ne kazandırır? Bir sunu hazırlayınız.	➤ Güven içinde olma çocuğa ne kazandırır. Araştırınız.
➤ Uyarılma ve etkinlik içinde olma, yakınlık ve temas hakkında araştırma yapınız.	➤ Uyarılma ve etkinlik içinde olmak, yakınlık ve temas çocukta hangi duyguları kazandırır? Öğreniniz.
➤ Başarı ve takdir edilmek çocukta ne gibi duygular uyandırır bir sunu hazırlayınız.	➤ Başarı ve takdir edilmeye ilgili bir araştırma yapınız.
➤ Oyun ve oyuncak hakkında bilgi ediniz. Oyun özelliklerine ve gelişim özelliklerine göre oyun araştırarak bir albüm oluşturunuz.	➤ Oyun ve önemi hakkında bilgi ediniz. Oyunların önemini araştırınız.
➤ Edindiğiniz bilgiler doğrultusunda bir rapor oluşturarak sınıfta bilgilerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Edindiğiniz bilgiler doğrultusunda bir rapor oluşturunuz.

KONTROL LİSTESİ

Aşağıda hazırlanan değerlendirme ölçeğine göre yaptığınız çalışmayı değerlendiriniz. Gerçekleşme düzeyine göre “evet” / ”hayır” seçeneklerinden uygun olanın kutucuğa işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Psikososyal ihtiyaçlar hakkında bilgi edindiniz mi?		
2. Sevme ve sevilme ihtiyacı ile ilgili olarak kaynak taraması yaptınız mı?		
3. Uyarılma ve etkinlik içinde olma yakınlık ve temas konuları hakkında bilgi edindiniz mi?		
4. Başarı ve takdir edilmek çocuğa ne kazandırır, sorusuyla ilgili sunu hazırlayıp sınıfta sundunuz mu?		
5. Oyun ve oyuncaklar hakkında bilgi araştırdınız mı? Oyun çeşitleri ile ilgili bir doküman hazırladınız mı?		
6. Güven içinde olmak çocuğa ne kazandırır. Araştırdınız mı?		
7. Yaptığınız çalışmaları raporlaştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonucunda eksikliğiniz varsa, faaliyete dönerek ilgili konuyu tekrarlayınız.